

نظام تربیت محققان علوم اسلامی

در
پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

سیدمهدی رضی آصف آگاه*

تربیت محقق علوم اسلامی دارای نظام‌های متعددی است، که براساس یک محور اساسی شکل می‌گیرد و شبکه مفهومی را تشکیل می‌دهد. برخی از نظام‌های تربیت بر پایه مفهوم شبکه‌ای یا حلقه تربیت یا محورهای دیگر شکل گرفته‌اند. نظام تربیت محقق علوم اسلامی در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی بر پایه «مسئله محوری» شکل گرفته و از چهار عامل با عناوین: «مبانی و رویکردها»، «ابعاد محتوایی»، «ابعاد مدیریتی» و «منابع انسانی» و دوازده مؤلفه تشکیل شده است. عوامل چهارگانه و مؤلفه‌های دوازده‌گانه به شرح ذیل ارائه می‌شوند:

مواجهه و حل مسائل نظام اسلامی با رویکرد دینی: دفتر تبلیغات اسلامی و زیرمجموعه آن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مأموریت خود را دارا بودن نقش واسط بین حوزه علمیه و نظام برای پاسخ گویی به مسایل و مشکلاتی که راه حل دینی نیاز دارند، تعریف کرده است و بنابراین محققانی که در این پژوهشگاه تربیت یا پذیرش می شود، بایستی در جهت رفع نیازهای نظام اسلامی اقدام نمایند.

اتخاذ رویکرد مسئله محوری در پژوهش با محوریت قطب های علوم اسلامی: در چندسال اخیر مسائل نظام اسلامی طبقه بندی و در قالب چهار قطب دسته بندی شده و بنابراین پژوهش ها در همین چارچوب صورت می گیرد. در حال حاضر، بیش از ۸۰ درصد پژوهش های مؤسسه با رویکرد مسئله محوری انجام می شود و سایر موارد نیز به تحقیقات بنیادی مربوط می شود.

تخصص گرایی و هم افزایی در تربیت محققان علوم اسلامی از طریق ارتباط مراکز پژوهشی و پژوهش گران: لازم است مراکز پژوهشی موجود به هم متصل و مرتبط شوند و به جای فعالیت های پراکنده و موازی تربیت محقق مراکز در همه رشته ها، قطب های

علمی ایجاد و بدین ترتیب هر مرکز در یک یا دو موضوع، قطب علمی آن رشته علمی

● عامل اول: میانی و رویکردها

مؤلفه اول: رویکردهای به کار گرفته شده در زمینه های آموزش، پژوهش و تربیت محققان علوم اسلامی

تأکید بر توان مندسازی علوم اسلامی به منظور اسلامی سازی علوم انسانی موجود: توان مندسازی علوم اسلامی از طریق تربیت محققانی کارآمد، زمینه را برای حرکت به سوی اسلامی سازی علوم انسانی موجود آماده می نماید. بنابراین به عنوان یک مبنا در دوره تربیت محقق، توان مندسازی علوم اسلامی مورد توجه بوده است.

اتخاذ رویکرد پژوهش های گروهی و جمعی: برای پاسخ گویی به نیازها و مسایل دینی با استفاده از روش های مختلف و متنوع

و با کارآمدی بیشتر، تربیت محققان با توانایی های مختلف که بتوانند به صورت گروهی و جمعی با یک دیگر بسته ای از فعالیت های پژوهشی را انجام دهند، اثربخش خواهد بود.

این توانایی ها می تواند شامل ترجمه، توانایی بازآفرینی منابع موجود، تبلیغ و... باشد که در یک سازمان پژوهشی و کار گروهی هر یک در قسمتی از فرآیند، کارایی خود را خواهد داشت و باعث هم افزایی،

تسریع در زمان، کیفیت و تخصصی تر شدن محصول و خروجی خواهد شد.

دفتر تبلیغات اسلامی و زیرمجموعه آن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مأموریت خود را دارا بودن نقش واسط بین حوزه علمیه و نظام برای پاسخ گویی به مسایل و مشکلاتی که راه حل دینی نیاز دارند، تعریف کرده است و بنابراین محققانی که در این پژوهشگاه تربیت یا پذیرش می شود، بایستی در جهت رفع نیازهای نظام اسلامی اقدام نمایند.

آن حوزه تربیت می‌کند. این اقدام باعث بهره‌وری بیشتر علمی، تخصصی و مرجع شدن مراکز، مدیریت مطلوب منابع مالی و انسانی، عدم انجام فعالیت‌های موازی یا تکراری خواهد شد. در این روش به صورت هم‌افزا و سیستمی و به شکل یک پیکره واحد فعالیت‌ها انجام و از هدررفت منابع و عدم انجام صحیح و به موقع کارها جلوگیری خواهد شد.

ایجاد زیرساخت و نظام‌های پشتیبانی پژوهش‌های علوم اسلامی: به منظور تسهیل، تسریع و سازمان‌دهی علوم اسلامی، تولید دائرةالمعارف‌ها، اصطلاح‌نامه‌ها، فرهنگ‌نامه‌ها و تشکیل پژوهشکده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی در اولویت فعالیت‌های پژوهشگاه بوده است.

مؤلفه دوم: تأثیرات متقابل عوامل محیطی در تربیت محققان علوم اسلامی

واکنش به عوامل محیطی از طریق تعریف طرح‌های پژوهشی و پاسخ‌گویی به نیازها: مواجهه پژوهشگاه نسبت به محیط پیرامونی، عدم محصور در خود و در افقی بالاتر، توجه به محیط‌های سیاسی و فرهنگی و رصد

و به صورت تخصصی و متمرکز محققانی در نیازهای اجتماعی در چارچوب مقررات و قوانین داخلی خود بوده است و البته این مواجهه توأم با انجام واکنش به موقع به نیازهای محیطی می‌باشد. لذا با توجه به مسائل سیاسی، اجتماعی موجود، گاه طرح‌هایی پیش می‌آید که باید توسط پژوهشگاه انجام شود. به عنوان یکی از فعالیت‌های صورت گرفته در طرح‌های چهل‌مین سالگرد انقلاب اسلامی و بیانیه گام دوم انقلاب برگزاری نشست‌های پژوهشی تحت عنوان بررسی نقش انقلاب اسلامی در پیشرفت کلان علوم اسلامی می‌باشد. هم‌چنین در راستای تأثیرات محیطی، سعی بر مشارکت با دستگاه‌های مختلف در تولید محصول و خدمت با توجه به رسالت و مأموریت پژوهشگاه بوده است. مؤلفه سوم: انتخاب روش و مواجهه با موضوع، مسئله و یا موقعیت

توجه به نیازها و مسائل عملی، واقعی و عینی جامعه و تولید محصولات پژوهشگاه از ابتدای تشکیل قطب‌های علمی و حاکمیت مسئله محوری، بیش از گذشته مطرح شده است. از طرف دیگر برخی پژوهش‌های بنیادی مانند تدوین دائرةالمعارف‌ها، اصطلاح‌نامه‌ها و فرهنگ‌نامه‌ها که محققان یا مراکز پژوهشی دیگر متقاضی آن می‌باشند با توجه به مأموریت پژوهشگاه مورد اقدام قرار گرفته است.

اعطای فرصت مرخصی تبلیغی به محققان در راستای مواجهه با نیازها و مسائل واقعی: در راستای مسئله محوری پژوهش‌ها، یکی از اقدامات صورت گرفته اعطای فرصت مرخصی تبلیغی به اعضای هیئت علمی پژوهشی پژوهشگاه می‌باشد. این رویکرد باعث شده تا عضو هیئت

توجه به جایگاه علمی، تخصصی و تأکید بر بهره‌گیری حداکثری از سرمایه فکری همکاران پژوهشگاه؛

تأکید بر فرآیندگرایی و دوری از وظیفه‌گرایی؛ حفظ، ترمیم و تقویت فرآیندهای اصلی پژوهشگاه؛

توجه به اصل چابک‌سازی فرآیندها و حذف فعالیت‌های موازی و کم‌بهره؛ توجه توأمان به دقت و سرعت در طراحی فرآیندها.

فرآیند تدوین آثار پژوهشی در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی: فرآیند تدوین آثار پژوهشی در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی از پیشنهاد موضوع براساس سیاست‌های کلی، نیازسنجی و راهبردهای پژوهشگاه شروع و سپس فرآیندهای نظارتی و کنترلی مربوطه را طی و با انجام اصلاحات لازم در نهایت به تدوین نهایی منجر می‌گردد. این فرآیند به صورت مدل و دستورالعمل در پژوهشگاه عمل می‌شود.

تربیت نیروهای محقق برای سطوح مختلف از تولیدکننده نظریه تا مبذل و ارائه‌دهنده محتوا: تربیت محقق می‌تواند برای تخصص‌های مختلف و در سطوح متفاوت صورت گیرد. باید بتوان به الگو یا الگوهایی دست پیدا کرد تا با توجه به عرصه‌هایی که قرار است تولید دانش صورت گیرد، محققان آن عرصه‌ها تربیت شوند. نوعی از تربیت نیروی انسانی محقق لازم است تا از محتوای موجود، متناسب با

علمی با جامعه ارتباط برقرار و با مسائل و نیازهای واقعی جامعه از نزدیک مواجه شود، هم‌چنین خطر درون‌گرایی و دورشدن اعضای هیئت علمی از جامعه که به مرور زمان آن‌ها را تهدید می‌کند، پیش‌گیری می‌گردد.

توجه هم‌زمان به مسائل و نیازهای عینی و کاربردی جامعه و نیازهای علمی محققان و مراکز پژوهشی: از یک طرف توجه به نیازها و مسائل عملی، واقعی و عینی جامعه و تولید محصولات پژوهشگاه از ابتدای تشکیل قطب‌های علمی و حاکمیت مسئله‌محوری، بیش از گذشته مطرح شده است. از طرف دیگر برخی پژوهش‌های بنیادی مانند تدوین دائرةالمعارف‌ها، اصطلاح‌نامه‌ها و فرهنگ‌نامه‌ها که محققان یا مراکز پژوهشی دیگر متقاضی آن می‌باشند با توجه به مأموریت پژوهشگاه مورد اقدام قرار گرفته است.

مؤلفه چهارم: مدل‌های تحقیق در علوم اسلامی

مدل تربیت محقق با عناوین ذیل بیان می‌شوند:

سیاست‌های کلان حاکم بر طراحی فرآیند پژوهشی؛

ارتقای سطح اثربخشی محصولات و خدمات پژوهشی در راستای مسئله‌محوری توجه به اهداف و مأموریت‌های حاکم بر قطب علمی؛

پژوهش به صورت فرآیندی وجود دارد و جنبه تشریفاتی نداشته و جزئی از فرآیند پژوهش می‌باشند. ناظر مرحله به مرحله هر بخش از پژوهش را نظارت کرده و اظهار نظر و هدایت می‌کنند و نظارت به پایان پژوهش موکول نمی‌گردد. علاوه بر ناظران، دو ارزیاب که در موضوع مورد پژوهش تخصص دارند، مشارکت نموده و نظر آن‌ها به عنوان ابزار تأیید فرآیند در اختیار پژوهشگاه قرار می‌گیرد. هم‌چنین در معاونت پژوهشی نیز علاوه بر ارزیابی محتوایی و فرآیندی، برای برخی پروژه‌های مهم ارزیابی مجدد صورت گرفته و ارتقای آن‌ها را تضمین می‌نمایند.

● عامل دوم: ابعاد محتوایی

مؤلفه پنجم: ارزش‌های محوری و نگرش‌های حاکم بر برنامه تربیت محقق علوم اسلامی، پژوهش سازمانی بر پایه کار گروهی

پژوهشگاه با توجه به مسئولیت و مأموریت خود فعالیت‌هایی را دنبال نموده که اولاً، ناظر به پاسخ‌گویی به نیازهای نظام اسلامی باشد؛ ثانیاً، پژوهش‌هایی صورت پذیرد که به صورت فردی قابل انجام نباشد، مانند معجزها و اصطلاح‌نامه که با مدیریت سازمانی باید انجام شود تا به نتیجه مطلوب برسد. در نهایت کارگروهی و انجام کلان پروژه‌ها، ارزش‌های حاکم بر پژوهشگاه بوده است.

اسلام محوری بر اساس معارف قرآن و مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام):

تبعیت از ولایت فقیه و حمایت از نظام اسلامی

نیاز، خروجی‌های متنوع و در حجم کمتری تهیه و به جامعه ارائه دهند. یکی از این سطوح می‌تواند فقط تبدیل محتوا باشد و برای آن، محققان مبذل تربیت شوند؛ مثلاً از یک محتوای تولیدشده، یک درس‌نامه خروجی گرفته شود یا از خروجی‌های فرعی این موضوع می‌تواند یک همایش باشد. در صورتی که الگوهای مختلف و متنوع با توجه به نیازها در حوزه تربیت محقق ایجاد شود، روش‌های تأمین نیازهای دینی جامعه متنوع و متفاوت خواهد شد. با یک یا دو سال آموزش می‌توان تعداد زیادی نیروهای بازآفرین علوم اسلامی در رشته‌های مختلف تربیت و در نتیجه در زمان کمی رشته‌های علوم اسلامی توان‌مند و نسبت به اقتضائات زمان حاضر، شفاف، منسجم و هدف‌مند می‌شوند؛ زیرا محتوای علمی تولید شده طوری بازآفرینی شده که دانش‌پژوه امروز می‌تواند از آن استفاده کند. سطح دیگری از تربیت محقق نظر به تربیت نظریه‌پرداز دارد که اسلامی‌سازی علوم انسانی نیازمند چنین اقداماتی می‌باشد.

نظارت و ارزیابی در طی فرآیند پژوهش، نقطه تمایز مدل پژوهش در پژوهشگاه: در پژوهشگاه علاوه بر فرآیند معمول پژوهش که در آن مجری پروژه پیشنهاد خود را ارائه و مراحل تصویب گذرانده می‌شود، طرح اجمالی و تفصیلی نوشته و مراحل مربوط به خود را طی می‌کند، در حین پژوهش نکات متمایزی لحاظ می‌شود. نظارت در

مؤلفه هفتم: منابع انگیزشی تربیت محققان علوم اسلامی

حمایت از انتشار محصولات محققان: با توجه به این که یکی از دغدغه‌های محققان نشر اثر آن‌هاست، وجود انتشارات کاغذی و دیجیتال پژوهشگاه، سرمایه‌ای است که موجب گردیده تا با چاپ و انتشار آثار محققان، عاملی انگیزشی جهت پژوهش در آن‌ها ایجاد شود.

ارتقای توان‌مندی‌های مهارتی محققان: حضور محققان در پژوهشگاه باعث می‌شود تا با حمایت‌ها و هزینه‌هایی که برای آماده‌سازی محققان صورت می‌گیرد، مهارت و توان‌مندی‌های و قابلیت ذاتی آن‌ها ارتقا پیدا کند.

حمایت مالی مناسب از محققان: حمایت مادی مناسب از اعضای هیئت علمی و نیز محققان در صورتی که طرح آنان، فرآیندهای لازم را طی نموده باشد، عامل انگیزشی ارتقای فعالیت‌های پژوهشی محسوب می‌شود.

حمایت از ارائه مقالات در همایش‌ها: در راستای ایجاد انگیزش در محققان، اعضای هیئت علمی که بخواهند مقاله‌ای در همایش‌ها ارائه نمایند، مورد حمایت و پشتیبانی پژوهشگاه قرار گرفته و تسهیلات و شرایطی در اختیار آن‌ها جهت شرکت در همایش و ارائه مقاله قرار داده می‌شود.

اتخاذ حمایت‌های تشویقی برای نظریه‌پردازی: تدوین و ارائه نظریه توسط اعضای هیئت علمی در هر یک از رشته‌های

اتکا به نیروهای فاضل، خلاق و مستعد حوزوی دفاع از باورها و ارزش‌های اسلامی؛

نوآوری و نواندیشی؛

تضارب افکار و آرا؛

حفظ، ترمیم و بالندگی فرهنگ میراث اسلامی نیازشناسی و اولویت‌سنجی؛

کیفیت‌گرایی در عرصه محصولات؛

روزآمدی در فهم تحولات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری؛

تعامل، مشارکت و هماهنگی با نهادهای هم‌گرا آینده‌نگری.

مؤلفه ششم: قابلیت‌های مهارتی و رفتاری به کار گرفته شده در تربیت محققان علوم اسلامی

مهارت فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات:

در حال حاضر پژوهش با فن‌آوری ترکیب شده و نمی‌توان از ابزارهای حوزه مدیریت اطلاعات در عرصه پژوهش غفلت نمود.

امروزه پژوهش‌گری که با فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات آشنا نباشد، ممکن است در پژوهش نیز به مشکل برخورد نماید. بیشتر کارهای

پژوهشی در این زمان به صورت سیستمی صورت می‌گیرد. در پژوهش‌گده مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی پژوهشگاه، همه

فعالیت‌ها به صورت سیستماتیک است و از فایل‌های الکترونیکی به جای کتاب استفاده شده و هم‌چنین مستندات، نمایه‌ها

و فرهنگ‌نامه‌ها به صورت فایل الکترونیک ایجاد می‌شوند. آشنایی با مراکز پژوهشی و نحوه بهره‌برداری از داده‌ها و پژوهش‌های

آنان در موفقیت یک محقق ضروری است.

علوم اسلامی و یا علوم انسانی مطابق با معیارهای کرسی های نظریه‌پردازی، مصوب شورای عالی فرهنگی، با سایر تعهدات پژوهش‌گران معادل‌سازی شده و واجد مزایای ویژه خواهد شد.

ترغیب و حاکمیت انگیزش دینی و درونی: حضور حداکثری طلاب و روحانیون در بین اعضای هیئت علمی و دیگر پژوهشگران، انگیزش دینی و درونی را تقویت و ترویج می‌دهد.

ارتقا و ترفیع محقق در صورت انجام فعالیت پژوهشی بیش از موظفی: به‌عنوان یک

عامل انگیزشی در صورتی که اعضا بیش از آنچه طبق آیین‌نامه ارزش‌یابی موظف هستند، فعالیت پژوهشی انجام دهند، ترفیع رتبه خواهند گرفت و با رصد این فعالیت‌ها، محقق احساس کند که پژوهشگاه فعالیت وی را توجه دارد و اهمیت می‌دهد.

● عامل سوم: ابعاد مدیریتی

مؤلفه هشتم: مدیریت و نیازسنجی آموزشی و پژوهشی تربیت محققان علوم اسلامی

راه‌اندازی مرکز رصد و ارتباط پژوهشگران با سایر مراکز پژوهشی: به‌منظور دسترسی پژوهشگران با نتایج سایر مطالعات و تحقیقات و نیز آشنایی با مراکز پژوهشی و نیازهای

پژوهشی، پژوهشگاه مرکز رصدی ایجاد نموده تا در جهت جبران خلأ ارتباطی و استفاده بهره‌ورانه و با صرف هزینه و زمان کمتر از دستاوردهای علمی دیگران استفاده نماید.

پشتیبانی و حمایت از روش‌های متنوع و علمی جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش: به پژوهشگر امکان داده می‌شود تا برای مشخص شدن ابعاد از پژوهش که در راستای مواجهه با نیاز واقعی و مسئله‌محوری می‌باشد، به‌منظور انجام فعالیت‌های میدانی، استفاده از مشاور،

برگزاری نشست علمی و سایر

موارد، در زمان طراحی و تهیه طرح تفصیلی پیش‌بینی‌های لازم و هم‌چنین هزینه آن را در طرح لحاظ نماید. این کار باعث می‌شود تا پژوهشگران از مسئله‌محوری و مواجهه با موقعیت فاصله‌نگیرند. نیازسنجی و دقت نظر در انتخاب موضوعات پژوهش باعث شده است تا محصولات متناسب با نیاز، تولید و گزینش شده، خروجی کاربردی داشته و در نتیجه مورد استقبال و استفاده نیز قرار گیرد.

تدوین نقشه روابط علوم اسلامی از طریق تولید اصطلاح‌نامه‌های علوم اسلامی (تزاروس و یا المنکلز): با توجه به نیازسنجی

با توجه به نیازسنجی صورت گرفته، یکی از کارهای ضروری پژوهشگاه تهیه و ارائه نقشه روابط علوم اسلامی در تولید علم بوده است. در این روش هر یک از رشته‌های علوم اسلامی بررسی و در چندصد هزار اصطلاح به‌صورت واژه‌های مترادف، هم‌عرض، هم‌خانواده تهیه و واژه‌های یادشده با کلید واژه اصلی طبقه‌بندی شده‌اند. این سیستم به محقق کمک می‌کند تا زمانی که مقاله‌ای در یک حوزه علمی می‌نویسد، بتواند بسنجد که مرزهای دانش در موضوع مذکور را افزایش داده است یا خیر.

مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی عرضه شده و با مراجعه محققان به آن باعث می‌شود تا به‌عنوان مثال اگر در زمان حاضر در حوزه فقه فردی پژوهشی صورت می‌گیرد، این اطمینان حاصل شود که تا قبل از این پژوهش دیگری در همان حوزه از آن قوی‌تر انجام نشده که محقق از آن بی‌اطلاع باشد.

تقویت مهارت مدیریت دانش در علوم اسلامی: ازجمله مشکلات عرصه پژوهش، عدم مدیریت دانش و عدم تسلط بر دانش و پژوهش‌های تولید شده می‌باشد که موجب می‌شود تا در بسیاری موارد به جای نوآوری و تولید دانش جدید، کارهای تکراری صورت گیرد. بنابراین ابتدا باید محققان به آنچه از دانش موجود است، آگاهی و تسلط داشته باشند. در این راستا، پژوهشکده‌ای بنام مدیریت اطلاعات و مدارک اسلامی، همراه با پایگاهی تحت وب برای آن در پژوهشگاه ایجاد شده است. در این پژوهشکده، مبتنی بر کلیدواژه‌های علوم اسلامی، منابع بازخوانی، طبقه‌بندی و تقطیع می‌شوند و محققانی که بخواهد در موضوعی خاصی پژوهش کند، می‌تواند نظام‌واره آن موضوع را مشاهده و توجه نماید که موضوع مربوطه چه زیرشاخه‌های دانشی داشته و چه منابع و اجزای اطلاعاتی شامل کتاب، فیلم، صوت و تصویر به پیوست آن وجود دارد. با ترسیم خوشه معرفتی مذکور و پیوست‌های آن، متوجه می‌شود که در کدام بخش باید بحث جدیدی را برای پژوهش آغاز نماید.

صورت گرفته، یکی از کارهای ضروری پژوهشگاه تهیه و ارائه نقشه روابط علوم اسلامی در تولید علم بوده است. در این روش هر یک از رشته‌های علوم اسلامی بررسی و در چندصدهزار اصطلاح به‌صورت واژه‌های مترادف، هم‌عرض، هم‌خانواده تهیه و واژه‌های یادشده با کلید واژه اصلی طبقه‌بندی شده‌اند. این سیستم به محقق کمک می‌کند تا زمانی که مقاله‌ای در یک حوزه علمی می‌نویسد، بتواند بسنجد که مرزهای دانش در موضوع مذکور را افزایش داده است یا خیر. حتی اگر محقق یک واژه جدید به کار برد مشخص می‌شود که به اندازه یک اصطلاح این دانش را جلو برده است. عدم مراجعه محقق به این پایگاه باعث عدم اطلاع وی از پیشینه بحث می‌شود. این سیستم به‌صورت هوشمند، کل قواعد مرتبط با بحث مربوطه را ترسیم و واژه‌های مرتبط و نحوه ارتباط را بیان می‌کند. تاکنون در مدت سی سال، برای حدود ده رشته این اصطلاح‌نامه‌ها تهیه و به‌صورت برخط و آنلاین در اختیار همه پژوهشگران در سطح جهان قرار گرفته است.

انتخاب راهبرد رشد پلکانی تولید و نوآوری علمی: در راستای کمک به نوآوری علمی و نیز اجتناب از انجام پژوهش‌های تکراری و مشابه، فرهنگ‌نامه علوم اسلامی تهیه شده است و واژه‌های به‌کار رفته در پژوهش‌ها را در قالب نمایه به محقق نشان می‌دهد. این فعالیت در قالب یک سایت به نام پایگاه

مؤلفه نهم: نقشه پژوهشی برنامه تربیت محققان علوم اسلامی

تأکید بر اهداف سازمانی و برنامه راهبردی در نقشه پژوهشی: اهداف سازمانی و برنامه راهبردی پژوهشگاه ناظر به نقشه پژوهشی می‌باشد که در اساس نامه ذکر شده است. هر یک از ده پژوهشکده در اهداف ویژه خود نیز این اهداف کلان را در نظر دارند. و فعالیت‌های پژوهشی را در راستای همان اهداف تنظیم می‌نمایند.

● اهداف سازمانی پژوهشگاه

تبیین معارف ناب اسلام و پالایش فرهنگ دینی از پیرایه‌های جمود و التقاط: تبیین نظام‌مند اسلام و ارائه الگوهای کارآمد فردی و اجتماعی متناسب با نیازهای جهان معاصر از طریق توسعه، تعمیق و توان‌مندسازی علوم اسلامی. تأمین پشتوانه‌های علمی برای نظام‌بخشی و کارآمدسازی حکومت دینی و انقلاب اسلامی.

مؤلفه دهم: ارتباط پیوستاری بخش‌های مختلف برنامه تربیت محققان علوم اسلامی

ضرورت ایجاد سازمان پژوهش و بسته فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و تبلیغی معطوف به حل مسئله:

در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تمرکز بر پژوهش‌هایی است که نیاز به سازمان و نظام دارد. سازمان پژوهش با هدف اهتمام به فعالیت‌ها و پروژه‌هایی

است که برای انجام آن‌ها،

مشارکت گروهی محققان،

اساتید و متخصصان مختلف

همراه با پشتیبانی‌های علمی

و سازمانی لازم دارد، به‌عنوان

مثال تولید دایرةالمعارف

به‌وسیله یک محقق میسر

نمی‌باشد، بلکه برای آن

باید محققان زیادی مداخله

و انواع مختلفی از حمایت‌ها

پشتیبانی‌ها را اعمال نمود.

مسئله ضعف کارآمدی علوم

اسلامی در پاسخ به نیازها نیز

از این نوع پروژه‌ها می‌باشد که

ابعاد مختلفی از جمله آموزشی

و تبلیغی دارد. براین اساس

تغییراتی باید در نظام آموزشی صورت گیرد.

پژوهش و تبلیغ تخصصی نیز باید معطوف به

کارآمدی طراحی و اعمال شود. در پروژه‌هایی

که به سازمان پژوهش نیاز دارد باید بسته‌ای

از فعالیت‌های مرتبط با هم در ابعاد مختلف

برای پاسخ‌گویی به آن تعریف شود.

جذب قسمتی از نیروی پژوهشی از سیستم

آموزشی دفتر تبلیغات اسلامی: از آن‌جا که

دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام در حوزه آموزشی تربیت

نیرو انجام می‌دهد و زیرمجموعه دفتر

تبلیغات اسلامی می‌باشد، تعدادی از نیروی

در پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی تمرکز بر پژوهش‌هایی است که نیاز به سازمان و نظام دارد. سازمان پژوهش با هدف اهتمام به فعالیت‌ها و پروژه‌هایی است که برای انجام آن‌ها، مشارکت گروهی محققان، اساتید و متخصصان مختلف همراه با پشتیبانی‌های علمی و سازمانی لازم دارد، به‌عنوان مثال تولید دایرةالمعارف به‌وسیله یک محقق میسر نمی‌باشد، بلکه برای آن باید محققان زیادی مداخله و انواع مختلفی از حمایت‌ها و پشتیبانی‌ها را اعمال نمود.

می‌نماید. هم‌چنین در این راستا مقرر شده است تا در بعضی از مراکز علمی که مرتبط با حوزه‌های پژوهشی پژوهشگاه هستند، نشست‌های علمی و در برخی دانشگاه‌ها و مراکز علمی مرتبط نمایشگاه‌های تخصصی برگزار گردد.

● **عامل چهارم: ابعاد منابع انسانی (شاخص‌های فرآیندی تربیت محققان علوم اسلامی)**
مؤلفه یازدهم: روش‌های آموزشی و پژوهشی برنامه تربیت محققان علوم اسلامی

دوره کارورزی تربیت محقق و نظریه‌پرداز: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی به منزله بخش پژوهش و دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام به منزله بخش آموزش دفتر تبلیغات اسلامی می‌باشد. در دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام به‌طور مشخص برای تربیت محقق علوم اسلامی، ابتدا نظام آموزشی وجود نداشت، بنابراین برای تربیت محقق، دوره‌های کارورزی طراحی شد. در دوره‌های کارورزی محقق در دوره کارشناسی از ترم سوم تا زمان فارغ‌التحصیلی و در دوره کارشناسی ارشد و دکتری از ترم اول، هر ترم دو واحد به نام کارورزی می‌گذراند که در آن یک استاد فقط به طلاب، نحوه مقاله‌نویسی را آموزش و افراد به صورت عملی تمرین انجام می‌دادند و محقق تا پایان ترم مراحل تحقیق را از آسان به پیچیده فرامی‌گرفت. در دوره‌های مذکور، اساتید موضوعی بودند، مثلاً استاد کارورزی علوم سیاسی با گرایش فلسفه سیاسی وجود داشت و با وزارت علوم نیز هماهنگ و مجوز خاص برای برخی

پژوهشی پژوهشگاه از خروجی دانشگاه تأمین و در واقع خروجی آموزشی در بخش پژوهش به کار گرفته می‌شود.

جذب نیروی پژوهشی از حوزه علمیه: با توجه به این که پژوهشگاه بخشی از سیستم حوزوی می‌باشد، بر استفاده از خروجی‌های حوزوی در رشته‌های تخصصی نیز تأکید می‌شود. بر این اساس بخش قابل ملاحظه‌ای از اعضای هیئت علمی و محققان پژوهشگاه، افرادی هستند که رشته‌های تخصصی حوزه را به صورت خاص طی کرده‌اند.

ارتباط متعامل بخش‌های پژوهشی، آموزشی و فرهنگی و تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی با یک‌دیگر: در سال‌های اخیر با تأکید بر مسئله محوری، ارتباط متقابل و متعامل بخش‌های دفتر صورت گرفته، به گونه‌ای که قسمتی منابع انسانی پژوهشگاه از دانشگاه تأمین شده و خروجی‌های پژوهشگاه توسط معاونت فرهنگی و تبلیغی؛ و رسانه و فضای مجازی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

معرفی و آگاه‌سازی جامعه از محصولات توسط بخش ترویج: با توجه به این که در حوزه ترویج و شناساندن محصولات تولیدی پژوهشگاه ضعف وجود دارد، پیشنهاد شده است که هر پژوهشکده، بخش‌های مخاطب و مصرف‌کننده خدمات و محصولات خود را شناسایی نمایند. پژوهشگاه نسخه‌هایی از هر اثر را در اختیار پژوهشکده‌ها قرار داده و پژوهشکده‌ها آثار را به رایگان برای استاد یا اشخاص یا پژوهشکده مرتبط ارسال

برای ارتقای توان مندی آن‌ها، آموزش‌های ضمن خدمت مهارتی با جنبه‌های نظری کمتر انجام شده است.

کرسی ترویجی نقد نظریه: یکی از روش‌های تربیت محقق به جای روش‌های آموزش محور، برگزاری کرسی‌های نقد نظریه است. فرهنگ نظریه‌پردازی در میان پژوهشگران به دلایل مختلف ضعیف است که بخشی از آن دلایل روان‌شناختی (عدم اعتماد به نفس لازم) و بخشی از آن نیز دارای دلایل علمی (عدم آشنایی محقق با الزامات ارائه نظریه یا تولید علم و...) است، که برای حل آن در راستای برگزاری کرسی‌ها، پژوهشگاه مقرر نمود هر یک از پژوهشکده‌ها نحوه نظریه‌پردازی در رشته خود را بحث کنند.

مؤلفه دوازدهم: اعتبار بخشی و صدور مدارک علمی و تحصیلی برای محققان علوم اسلامی
استفاده از آیین‌نامه و مدارک وزارت علوم: صدور مدرک برای اعضای پژوهشگاه با تأیید و ازسوی وزارت علوم صادر می‌گردد و مدارک و مدارج اعضای هیئت علمی تفاوتی با نظام دانشگاهی ندارد.

نمودار شماره ۱: عوامل، مؤلفه‌ها و اجزای مؤلفه‌ها در نظام تربیت محققان علوم اسلامی در پژوهشگاه علوم و فرهنگ است.

دروس گرفته شده بود. دوره کارشناسی دوره انبوه‌خوانی و شناسایی نظریه‌ها تعریف شد تا فرد با انواع کتاب‌ها، مقالات و ... آشنا شود و طراحی، مطالعه اکتشافی و... را یاد بگیرد. دوره کارشناسی ارشد دوره نقد نظریه‌ها و دوره دکتری دوره نظریه‌پردازی تعریف شد و فرد در رساله خود، نظریه تولید می‌نمود. دوره‌های کارورزی باعث شد دانش پژوهان در دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام بیش از واحدهای متعارف دوره کارشناسی درس بخوانند تا با نظریه‌های رایج در این علم آشنا شوند.

کارورزی مهارت‌های پژوهشی استاد محور: پس از جذب محققان و پژوهشگران، درضمن پژوهش، نظارت و ارزیابی صورت گرفته تا خلأها و کاستی‌های مهارتی آن‌ها مشخص شود. به عنوان مثال برخی پژوهشگران و اعضای هیئت علمی پژوهشی اشخاص فاضل و دانشمند و دارای کتب متعدد هستند، اما مقالات علمی - پژوهشی آن‌ها کم است. ممکن است برخی از این محققان اعتقادی به نوشتن مقاله نداشته باشند، لیکن بعضی نیز در روش مقاله نویسی ابهام داشتند؛ برای این گروه از محققان کارگاه‌های متعدد مقاله نویسی، کارگاه‌های آموزشی نرم افزارهای جدید، روش تحقیق و نگارش برگزار می‌شود. حتی در این موارد

